

II 39.897

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII,
TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA "DUNĂREA DE JOS" DIN
GALAȚI
ȘCOALA DOCTORALĂ A FACULTĂȚII DE
LITERE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. Michaela Praisler

Doctorand,
Cerasela – Daniela Baston – Tudor

Galați

U 39.897

2011

**SALMAN RUSHDIE'S
WOMEN CHARACTERS:
LITERARY POLITICS AND
POETICS**

266.754

STRUCTURA LUCRĂRII

Argument

Introducere

I. Salman Rushdie și postcolonialismul

1. Reprezentări ale identității naționale.
Dimensiuni culturale
2. Conceptul de stereotip

II. Politica reprezentării

1. Reprezentări stereotipice ale feminității în cultura indiană

2. Clișee ale feminității din perspectiva lui Salman Rushdie

3. Femei, religie și politică

- 3.1. Rolul social postcolonial al femeii
- 3.2. Femeile din opera lui Salman Rushdie ca Homo Politicus and Homo Religiosus

4. Femei estice – Femei vestice

- 4.1 Puncte de vedere orientale – occidentale
- 4.2. Amestecul postcolonial est-vest

III. Poetica reprezentării

1. Femeile și vocile literare

- 1.1. Omniprezența vocilor literare la nivelul textului

1.2. Vocile feminin-literare

2. Femeile-fenomen

2.1. O analiză a personalităților feminine puternice din opera lui Salman Rushdie

2.2. Femeile văzute prin lupa realismului magic

2.2.1 Conceptul de realism magic

2.2.2 Femeile reflectate prin prisma realismului magic

3. Metaficțiunea istorigrafică

Concluzii

Bibliografie

Anexe

REZUMAT

Lucrarea de față, cu titlul *SALMAN RUSHDIE'S WOMEN CHARACTERS: LITERARY POLITICS AND POETICS (Personajele feminine din opera lui Salman Rushdie: politici și poetici literare)*, își propune să analizeze eroinele rushdiene din trei romane, respectiv *Midnight's Children [Copiii miezului de noapte]*, *Shame [Rușinea]* și *The Moor's Last Sigh [Ultimul suspin al maurului]*.

Considerentul care a stat la baza examinării acestor texte este legat atât de cronologia apariției pe piață a romanelor, cât și de faptul că ele prezintă teme și motive similare, ale căror metamorfoze pot fi urmărite prin prisma politicii și poeziei literare.

Totodată, o operă extrem de controversată ca aceea a autorului de origine indiană nu poate decât să suscite interes, pe fondul reacțiilor extrem de puternice față de aluziile referitoare la o serie de problematici ca atrocitățile comise în India/Pakistan în epoca postcolonială, tendințele de falsificare a orientului periferic de către centrul britanic/occidental și lista poate continua.

Salman Rushdie prezintă o versiune a societății postcoloniale care ofensează elitele politice, grupările fundamentaliste, precum și liderii extremiști. Ca urmare a publicării romanelor sale, Salman Rushdie a fost implicat în procese pentru calomnie, a fost victima unei fatwa și a fost considerat responsabil pentru marșuri, demonstrații și chiar pentru rănirea unor protestatari.

Desigur, dată fiind proveniența sa estică, autorul se confruntă adesea cu accețiunea conform căreia, în calitate de cetățean britanic de origine asiatică, are rolul de informator cultural, exprimând caracteristicile și dezideratele unei întregi populații. Pe cale de consecință, textele sale sunt receptate în mod diferit de către cititorii și criticii occidentali și de către cei orientali.

În acest context, lucrarea de față se referă la specificitățile operei rushdiene în ceea ce privește construcția personajului feminin, cu toate implicațiile ce derivă din această operațiune.

Pentru aceasta, prezenta teză a fost structurată pe trei capitole, care urmează secțiunilor introductive intitulate *Argument*, și respectiv *Introducere*.

Primul capitol, *Salman Rushdie și postcolonialismul*, este împărțit în două subcapitole: *Reprezentări ale identității naționale. Dimensiuni culturale* și *Conceptul de stereotip*.

Capitolul formulează o serie de considerații teoretice referitoare la conceptele cheie care stau la baza lucrării, respectiv: națiune, cultură, identitate națională, reprezentare, stereotip și postcolonialism.

Următorul capitol, *Politica reprezentării*, este divizat în patru subcapitole: *Reprezentări stereotipice ale feminității în cultura indiană*; *Clișee ale feminității din perspectiva lui Salman Rushdie*; *Femei, religie și politică* (care are două secțiuni, respectiv *Rolul social postcolonial al femeii și Femeile din opera lui Salman Rushdie ca Homo Politicus and Homo Religiosus*) și *Femei estice – Femei vestice* (cu două secțiuni: *Puncte de vedere orientale – occidentale* și *Amestecul postcolonial est-vest*).

Capitolul pornește de la premisa că receptarea operei lui Salman Rushdie poate avea de câștigat prin considerarea poziției politice adoptate de autor, dat fiind faptul că este dificil de separat esteticul/literatura de aspectele referitoare la gen, clasă, rasă circumscise politicului.

Această atitudine politică presupune un amestec între ideile, curente și tehnicile literare aparținând atât estului, cât și vestului. Din această perspectivă, trebuie subliniat faptul că, deși Rushdie își alege ca subiect de analiză orientul, face acest lucru pentru cititorul occidental.

Prin această prismă, Rushdie disecă atât stereotipurile estice, cât și pe cele vestice, observația extinzându-se asupra personajelor feminine, care sunt construite și reprezentate prin grilă postcolonială.

În acest context, femeile poartă povara rolurilor tradiționale stereotipice în societatea indiană /pakistaneză. Clișeele reprezentative sunt transferate de la un roman la altul, protagoniste fiind reprezentate ca soții, mame, ființe caste, dependente de bărbați, tăcute și pasive, tradiționaliste, care servesc în fapt ca instrumente exploatate de partenerii masculini (aspecte reprezentate schematic în *Anexa I*).

Astfel de șabloane de reprezentare sunt identificabile prin analiza spațiilor închise – ca simboluri ale barierelor - în care eroinele sunt plasate (purdahul, bucătăria, căminul conjugal), a acțiunilor asigurate acestora (gătitul, bârfa), a excesului lingvistic

de natură a reflecta caracterul epicureic al personajelor feminine.

Propagarea acestor prejudecăți de-a lungul timpului este subliniată prin urmărirea mai multor generații de femei care par a se supune legilor patriarhale (este cazul descendenței feminine din familia lui Aadam Aziz, respectiv a lui Naseem, al fiicelor ei Mumtaz, Alia, Emerald și al nepoatei Jamila Singer, în *Midnight's Children*, al bătrânei Bariamma, al lui Rani și Bilquis, al fiicelor acestora Arjumand, Naveed și Sufiya, în *Shame*, al buniciei Epifania, al nurorii Belle, al fiicei Aurora și al nepoatelor Ina, Minnie și Mynah, în *The Moor's Last Sigh*).

Cu toate acestea, Slaman Rushdie subminează stereotipurile antementionate, personajele acționând constant împotriva parametrilor impuși de clișee (aspecte prezentate în *Anexa 2*).

Astfel, stereotipul mamei perfecte este intervertit de relațiile semi-incestuase dintre mamă și fiu (Amina – Saleem, Indira Gandhi – Sanjay, Aurora – Moraes) și de tratamentul aspru aplicat fiicelor (Bilquis – Sufiya, Aurora – Ina). Stereotipul femeii pure este discreditat de personaje care își înșală soții.

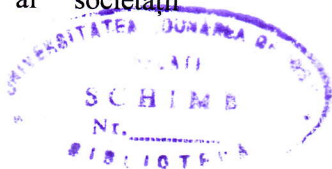
Clișeul ființei dependente de băbat este subminat prin implicarea celor dintâi în activități economice și lucrative.

Inferioritatea feminină este compromisă de prezentarea unor genii (pictorul Aurora, sculptorul Uma, artistul Rani, liderul Indira). Tandrețea, frumusețea și caracterul dominat de emoții, toate specifice sexului „slab”, sunt subminate de personaje violente (Sufiya, surorile Shakil), dure și inflexibile (Arjumand, Belle, Indira, Aurora, Uma).

Compromiterea stereotipurilor este necesară pentru a demonstra că aceste imagini sunt construite discursiv. Efectul este reprezentat de conștientizarea faptului că astfel de portrete ideale impietează asupra statutului femeilor prin vehicularea unor imagini care nu corespund realității, ceea ce determină restrângerea paletelor de roluri sociale atribuite acestor persoane.

Rolurile femeii în societatea postcolonială este subsumat scopurilor discursurilor decolonizatoare. În contextul naționalismului indian, femeile sunt chemate să reprezinte valorile tradiționale ale unui trecut hindus glorios, ca formă de contracarare a discursului denigrator britanic ce se referea la statutul „sexului frumos” ca exponent al societății

266. 754

nedezvoltate. În aceste condiții, Salman Rushdie propune o serie de personaje feminine care se înscriu fie în categoria homo politicus, fie în categoria homo religiosus (*Anexa 3*).

Mitul națiunii asociat feminității definește rolul politic al personajelor rushdiene. Astfel, autorul utilizează metafore ale nașterii pentru a marca evenimente deosebite în istoria Indiei/Pakistanului (nașterea lui Saleem o reflectă pe cea a Indiei, a lui Aadam oglindește emergența stării de urgență).

Totodată, romanele oferă o delimitare a lui homo politicus față de homo religiosus, personajele feminine fiind prezentate în perechi antinomice (Naseem – Rani of Cooch Naheen, Belle – Epifania etc).

La rândul său, categoria homo politicus este divizată în două subclase: cea a omului politic gandhian, pașnic și naționalist, și cea a omului politic autocrat, dictator și violent (*Anexa 4*). Pe acest fond, Salman Rushdie crează o antiteză clară între atitudinea caracterizată de cruzime a unor femei lider și cea pașnică, de rescriere a istoriei și de de condamnare a dictaturii, specifică altor personaje feminine.

Dar rolul acestora nu se oprește aici, în sensul că eroinelor li se adaugă sarcina de a prezenta diferențele și similitudinile dintre orient și occident, așadar dintre două lumi care se întrepătrund și se influențează. Antiteza dintre cele două spații devine evidentă în momentul confruntării nativelor cu stilul de viață și cu ideile britanice.

Cu toate acestea, personajele feminine, deși adevărate oglinzi prin care se reflectă modelele estice și cele vestice, fiind forțate să interacționeze cu noțiunile și cultura țintă, sunt influențate/adoptă normele străine, demonstrând astfel că India și Pakistan nu își pot recupera în totalitate trecutul pre-colonial.

Capitolul al treilea, *Poetica reprezentării*, împărțit în trei subcapitole, respectiv *Femeile și vocile literare (Omniprezența vocilor literare la nivelul textului, Vocile feminin-literare)*, *Femeile-fenomen (O analiză a personalităților feminine puternice din opera lui Salman Rushdie, Femeile văzute prin lupa realismului magic)* și *Metafiecțiunea istorigrafică*, urmărește instanțele vocii feminine în romanele rushdiene, ipostazele femeilor fenomen și reflectarea

eroinelor prin prisma realismului magic și a metaficțiunii istoriografice.

Pentru aceasta, lucrarea pleacă de la premisa că vocea literară reprezintă o manieră de exprimare a autorității. În acest context, normele obligatorii ale obedienței și tăcerii sunt exprimate la nivelul textului prin lipsa vocilor feminine. Prin urmare, faptul că personajele feminine sunt tăcute/reduce la tăcere în/de prezența partenerilor masculini, devine sugestiv.

Deși eroinele joacă un rol important în viața protagoniștilor și în istorie, ele nu au o voce proprie, faptele lor fiind reflectate de naratori bărbați. Ca atare, versiunea lor nu este efectiv transmisă cititorului. Și totuși, ele se exprimă indirect, prin artă, fie că este vorba de brodarea unor evenimente neoficiale și ocultate de autoritatea politică, fie că este vorba de pictarea unor scene care reflectă realitatea politică, socială și culturală.

Astfel de artiști (Aurora, Uma), lideri politici (Indira) sau, altfel spus, personalități puternice ale romanelor lui Salman Rushdie, sunt analizate în detaliu pentru a contura ideea că autorul de origine indiană a propus publicului cititor o mare varietate de femei care să poată transcende stereotipia – fie ea

estică sau vestică – și care să ofere o imagine de ansamblu asupra adevăratei complexități a personajelor feminine.

Cu toate acestea, dintre personalitățile puternice rushdiene, niciuna nu este descrisă în totalitate în termeni pozitivi, femeile romanelor analizate fiind adesea violente, dictatoriale, mergând până la a deveni adevărate bestii, cum este cazul Sufiyei.

De fapt, o parte dintre protagoniste sunt prezente prin prisma realismului magic, ce presupune juxtapunerea realului cu fantasticul, metamorfozele acestora fiind adesea întâlnite în text (Sufiyya, Indira). Aceasta deoarece romanele adoptă o poziție antibirocrațică, ce se îndreaptă împotriva ordinii sociale prestabilite. Textele se constituie astfel în fresce de critică a regimurilor totalitare, a normelor represive politice, sociale și religioase.

Astfel de preocupări inerente epocii postcoloniale sunt analizate și prin intermediul metaficțiunii istoriografice, personajele fiind văzute ca angajându-se într-un dialog cu istoria, percepută ca discurs, ce permite reinterpretarea acesteia.

Din această perspectivă, eroinele fie rescriu istoria, prezentând, prin intermediul artei, o altă

versiune a evenimentelor decât cea oficială, fie adoptă rolul de adresant al narațiunii în același proces de rescriere a istoriei (*Anexa 5*).

De asemenea, personajele feminine manipulează istoria, acceptând și respingând trecutul, prezentul sau viitorul. Versiunile, care sunt uneori parțial sau total eronate, conduc la subminarea narațiunii monolitice și autoritare.

Lucrarea se încheie cu o secțiune de *Concluzii*, care realizează o trecere în revistă a rezultatelor demersului cognitiv întreprins, sprijinindu-se pe anexele denumite generic 1. *Reprezentări stereotipice ale feminității*, 2. *Stereotipuri subversive*, 3. *Homo Politicus vs. Homo Religiosus*, 4. *Homo Politicus gandian, pacifist, naționalist vs. Homo Politicus autocrat, dictatorial, violent*, și 5. *Metafiecțiunea istoriografică și feminitatea*.

Acestea prezintă într-o formă grafică suma concluziilor capitolelor precedente, comparând și contrastând personajele feminine ale lui Salman Rushdie, stabilind similitudinile și diferențele dintre eroinele romanelor supuse analizei, într-o încercare de sintetizare a complexității deosebite a acestor

construcții literare aferente unei opere controversate,
dar și provocatoare.

BIBLIOGRAPHY

PRIMARY SOURCES

Rushdie, S. (1995). *Midnight's Children*.
London:Vintage

Rushdie, S. (1995). *Shame*. London:Vintage

Rushdie, S. (1994). *The Moor's Last Sigh*. London:
Random House

Rushdie, S. (1991). *Imaginary Homelands*, London:
Granta Books

GENERAL BIBLIOGRAPHY

Ahmad Aijaz, A. (2000). *In Theory. Classes, Nations,
Literatures*, , London: Bookwell

Appignanesi, L., S. Maitland (eds.) (1989). *The
Rushdie File*, London: Fourth Estate Ltd

- Ashcroft, B., G. Griffiths, H. Tiffin (2003). *The Empire Writes Back*. London: Routledge
- Bader, R. (1988). *On Blood and Blushing: Bipolarity in Salman Rushdie's Shame*, in *The International Fiction Review*, 15, No. 1
- Blake, A. (2007). *Salman Rushdie. A Begginer's Guide*. London: Bookpoint Ltd.
- Boia, L.(1997). *Istorie și mit în conștiința românească*. București: Humanitas
- Brill, K., (2005). *Encyclopaedia of Women and Islamic Cultures*
- Brennan, T. (1989). *Salman Rushdie and the Third World: myths of the nation*. New York: St. Martin's Press
- Chevalier, J., Gheerbrant, A. (1993). *Dicționar de simboluri*. București : Artemis
- Cirlot, J.E. (2001). *A Dictionary of Symbols*, London: Routledge
- Cundy, C. (1997). *Salman Rushdie. Contemporary World Writers*. Manchester: Manchester University Press
- Dhawan, R. K. (1992). *The Novels of Salman Rushdie*. New Delhi: Indian Society for Commonwealth Studies

- Deedat, A. (2000). *Can You Stomach The Best Of Rushdie? "The Satanic Verses" Unexpurgated*
- Devi, I. (2010). *Salman Rushdie and Magic Realism*.
New Delhi: Research India Press
- Genette, G. (1980). *Narrative Discourse*. New York:
Cornell University Press
- Gottlob, M. (2003). *Historical thinking in South Asia:
A handbook of Sources from Colonial Times to
the Present*. New Delhi: Oxford University
Press
- Gurnah, A. (2007). *The Cambridge Companion to
Salman Rushdie*. Cmbridge: Cambridge
University Press
- Fletcher, D.M. (1994) *Reading Rushdie –
Perspectives on the Fiction of Salman
Rushdie*, Atlanta: Golden Collier
- Hall, S. (ed.) (1997). *Representation:
Cultural Representations and
Signifying Practices*. Walton Hall:
The Open University
- Hart, D.W. (2008). *Making a Mockery of Mimicry:
Salman Rushdie's Shame*, in Chantal Zabus
(ed.), *Postcolonial Text*, vol. 4, No 4

- Hassumani, S. (2002). *Salman Rushdie. A Postmodernis Reading of His Major Works*. London: Associated University Press
- Hofstede, G. (1994). *Cultures and Organizations: Software of the Mind. Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*. London: Harper Collins Publishers
- House, R. J., P. J. Hanges, M. P. Javidan, W. Dorfman, V. Gupta (eds.) (2004). *Culture, Leadership, and Oorganizations: The GLOBE study of 62 societies*. Thousand Oaks: Sage
- Hutcheon, L. (1988). *A Poetics of Postmodernism. History, Theory Fiction*. London: Routledge
- Jenks, C. (2005). *Culture – Second Edition*. New York: Routledge
- Johnson, L. (2009). *Politics: An Introduction to the Modern Democratic State*. Toronto: University of Toronto Press
- Khan, F. A. (1993). *Cultural imperialism and the Indo-English novel: genre and ideology in R.K. Narayan, Anita Desai, Kamala Markandaya and Salman Rushdie*. Pennsylvania: Penn State University Press

- Kloppenborg, R., W.J. Hanegraaff (eds.) (1995),
Female Stereotypes in Religious Traditions,
 New York: Leiden
- Krishnaswamy, R. (1995). *Mythologies of Migrancy: Postcolonialism, Postmodernism and the Politics of (Dis)location*, ARIEL: A Review of International English Literature, 26, 1
- Krieg, M., *Hybrid Identities in the Novels of Salman Rushdie*, presented in The Graduate International and Interdisciplinary Conference of the University Friedrich Alexander in november 2009 –
gradnet.de/papers/pomo99.papers/Krieg99.htm
- Kuortti, J., R. Mittapalli (eds.) (2007), *Indian Women's Short Fiction*, New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors
- Laouyene, A. (2007). *Andalusian Poetics: Rushdie's The Moor's Last Sigh and the Limits of Hybridity*, ARIEL: A Review of International English Literature, 38, 4
- Marshal, B. K. (1992). *Teaching the Postmodern Fiction and Theory*. London: Routledge
- McLeod, J. (2000). *Beginning postcolonialism*, Manchester and New York: Manchester University Press

- Mohamed Arshad Ahmedi, M.A. (2006) *Rushdie—
Haunted by his unholy ghosts*, London: Avon
Books
- Morton, S. (2008). *New British Fiction. Salman
Rushdie*. New York: Palgrave Macmillan
- Moss, S. (1992). *The Cream of the Crop: Female
Characters in Salman Rushdie's Shame*, *The
International Fiction Review*, 19, No.1,
- Moss, L. (1998). "Forget those damnfool realists!"
*Salman Rushdie's Self-Parody as the Magic
Realist's "Last Sigh"* in *ARIEL: A Review of
International English Literature*, 29, 4
- Nehru, J. (1997). *The Discovery of India*. Delhi:
Oxford University Press
- Parameswaran, U. (1983). *Handcuffed To History:
Salman Rushdie's Art*, *ARIEL: A Review of
International English Literature*, Vol.4, No.4
- Parkinson Zamora, L., Faris, W. (ed) (1995). *Magical
Realism. Theory, History, Community*. London:
Duke University Press
- Pipes, D. (1990). *The Rushdie affair: the novel, the
Ayatollah and the West*. New York: Carol
Publishing Group

- Raja, M.A. (2009). *Salman Rushdie: Reading the Postcolonial Texts in the Era of the Empire*, Postcolonial Text, Vol. 5, No 2, Chantal Zabus (ed.)
- Ravi, P.S. (2003). *Modern Indian Fiction – The Novels of Salman Rushdie, Amitav Ghosh, Upamanyu Chatterjee*. New Delhi: Prestige Books
- Robbins, R. (2000). *Literary Feminisms*. London: McMillan Press
- Ruthven, M. (1990). *A Satanic Affair: Salman Rushdie and the Rage of Islam*. London: Chatto and Windus
- Said, E. (2003). *Orientalism*, London: Penguin Books
- Schwarz, H., S. Ray (eds.) (2005). *A Companion to Postcolonial Studies*. Oxford: Blackwell Publishing
- Sniader Lanser, S. (1992). *Fictions of Authority: Women Writers and Narrative Voice*. New York: Cornell University Press
- St. Clair, R. (2011). *L'Enfant Peuple: Rimbaud, Valles, literary Politics and the Legacy of the Commune*. Minnesota: University of Minnesota

- Van de Vliert, E. (2009). *Climate, Affluence, and Culture*. New York: Cambridge University Press
- Wesling, D. T. Sławek (1995). *Literary Voice: the Calling of Jonah*, Albany: State University of New York Tress
- Weatherby, W. J. (1990). *Salman Rushdie: Sentenced to death*. New York: Carol & Graf Publishers
- Will, G. (1991). *Literary Politics*. Newsweek, April 22
- Williams, R. (1995). *The Sociology of Culture*. Chicago: The University of Chicago Press

266.754

5,00